

Pilietinių iniciatyvų, projektų bei akcijų apžvalga

Organizuodama 2005 metų suaugusiųjų švietimo savaitę “Pilietiškumas praktiškai” Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija inicijavo Lietuvoje vykstančių pilietinių iniciatyvų, projektų bei akcijų konkursą. Toks konkursas buvo skelbtas pirmą kartą per visą Savaičių istoriją. Konkurso tikslas – surasti pilietinio ugdymo iniciatyvų, projektų, akcijų, išskirti jas į viešumą, pristatyti turimą patirtį vietiniuose, regioniniuose bei nacionaliniuose renginiuose bei ją apibendrinti. Pilietinio ugdymo projektų paieška vyko 9 –iose Lietuvos apskrityse, naudojant vieningą apklausos anketą (žr. priedą Nr.1). Apklausą vykdė regioniniai Savaitės koordinatoriai – Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacijos informaciniai centrai apskrityse. Akcijoje nedalyvavo vienintelė Tauragės apskritis. Apklausą ir jos rezultatų apžvalga nepretenduoja į išsamius tyrimus ir jos rezultatai negali būti absoliutinami, tuo labiau naudojami kaip neginčijami pilietinio ugdymo srities rodikliai.

Apklausos anketos buvo išplatintos įvairiais keliais (elektroniniu bei paprastu paštu, išdalintos, įdėtos į įvairius tinklapius, pvz. www.lssa.smm.lt, www.nvo.infoseka.lt, <http://marijampollesc.w3.lt>, paskelbtos laikraščiuose, pvz. Alytaus dienraštyje “Alytaus naujienos”) LSŠA kolektyviniams ir individualiems nariams, suaugusiųjų švietimo institucijoms, nevyriausybinėms organizacijoms, savivaldybės skyriams, atsakingiems už suaugusiųjų švietimą bei NVO veiklą. Iš viso informacija pasiekė apie 100 institucijų ir individualių asmenų. Dalyvaujančių konkurse aktyvumas buvo nedidelis. Į regioninių koordinatorių kvietimą atsiliepė 25 institucijos, o LSŠA sudarytai komisijai buvo pateikta 16 projektų (projektus teikusių institucijų sąrašas, priedas Nr.2). Visos jos buvo apdovanotos LSŠA padėkos raštais ir leidiniais, o trys institucijos, pateikusios originaliausius, daugiausia suaugusiųjų bendruomenės įtraukiančius bei labiausiai bendram darbui įvairias visuomenės grupes buriančius projektus, gavo LSŠA apdovanojimo raštus, leidinių komplektus ir atminimo dovanėles.

Apibendrinami apklausos rezultatus regioninių koordinatoriai nurodo tiek pozityvius, tiek negatyvius faktorius, įtakančius pilietinio ugdymo projektų radimąsi ir vykdymą, pilietinių akcijų atsiradimą ir gebėjimą jas pristatyti platesniems visuomenės sluoksniams.

Pilietinių projektų apklausos Alytaus regione apibendrinime teigiama, kad pilietinio ugdymo projektai sudaro nedidelę dalį bendro projektų kiekio. Viena priežastis - savivaldybėse nėra padalinio ar atsakingo asmens, kuris kuruotų pilietinio ugdymo projektus. Kita priežastis – visuomenės narių pilietinis išprusimas: trūksta žinių apie pilietiškumą, demokratiją, žmogaus teises ir pareigas, iniciatyvos. Prie pilietinės visuomenės kūrimo regione daug prisideda Alytaus rajono švietimo centras, kuris organizuoja seminarus apie pilietinę visuomenę, piliečių teises ir pareigas, Alytaus NVO informacinis centras, Europos informacijos centras.

Atliekant institucijų apklausą žodžiu Klaipėdoje, išaiškėjo, kad, ugdant bei įgyvendinant įvairias pilietiško iniciatyvas, galima būtų išskirti tokius tris, ypač aktyviai dirbančius ramsčius: nevyriausybinės organizacijos, savivaldybių socialinės paramos centrai, švietimo bei mokslo institucijos. Sėkmingiausiai įgyvendinami projektai yra tie, kuriuose nevyriausybinės organizacijos bendradarbiauja tiek su savivaldybių, tiek su švietimo ar mokslo institucijomis.

Apibendrinus šios apklausos duomenis ir pasisakiusiųjų nuomonę Marijampolėje, galima teigti, jog visuomenės nariai dar nepakankamai žino apie tai, kas yra *demokratija* ir *pilietiškumas*, *valstybė* ir *savivalda*, kokios yra žmogaus *teisės* ir *pareigos*. Tai rodo respondentų pastarųjų sąvokų apibūdinimai. Be to dirbdami savo tiesioginį darbą, bendraudami su kitų profesijų žmonėmis,

pagaliau ir asmeniniame gyvenime mes ir patys dažnai susiduriame su žmonių abejingumu kitam žmogui, jo aplinkai bei gyvenimo kokybei.

Kita apklausos metu išryškėjusi išvada, rodo tai, jog visuomenės nariai stokoja informacijos apie galimybę dalyvauti įvairiose organizacijose, struktūrose, judėjimuose, kurie gali daryti įtaką gyvenimo pokyčiams, arba nemoka tos informacijos ieškoti, ja naudotis. Pagrindinė priežastis, jų manymu, yra ta, jog po ilgos diktatūros metų žmonės nelinkę rodyti asmeninės iniciatyvos, nuolat laukia nurodymų, paragininimų, instrukcijų. Gana menkos psichologinės žinios apie asmenį, jo santykį su visuomene, savireguliacijos nebuvimas tam tikrose situacijose neretai būna pasimetimo, nevilties, depresijos priežastimi.

Nepakankamą domėjimąsi pilietiškumu rodo ir tai jog Marijampolės apskrityje kol kas dar nėra aktyviai veikiančio Pilietinės visuomenės instituto padalinio. Jų vykdoma programa CIVITAS padėtų skatinti suaugusiųjų švietimą(si), stimuliuotų jų domėjimąsi demokratija valstybės valdymu ir prisidėtų prie Lietuvos pilietinės visuomenės stiprinimo.

Visgi apklausos duomenys byloja ir apie tai, jog pastaruoju metu vyksta tam tikri teigiami pilietiškumo pokyčiai. Europos informacijos (Europe Direct) centro darbuotojai teigia, jog randasi vis daugiau institucijų, organizacijų bei pavienių žmonių, kurie domisi tiek Europos, tiek Lietuvos viešuoju gyvenimu, žmogaus teisėmis, laisvėmis ir pareigomis. Tai liudija aktyvus regiono suaugusiųjų dalyvavimas Europos komisijos inicijuotame projekte *“Europos komisijos informacijos turas po Lietuvą “Europos pilietybė... ne vien tik skambūs žodžiai, bet ir užtikrintos teisės”*. Didelė pilietiškumo akcija vyko 2005 metų pavasarį Vilkaviškio, Kalvarijos, Kazlų Rūdos savivaldybėse. Diskusijose *“Pilietinė visuomenė šiandienos Lietuvoje”* dalyvavo daugiau nei 200 jaunų žmonių bei apie 15 NVO organizacijų.

Atliekant pilietinio ugdymo projektų paiešką Panevėžyje, buvo atlikta neformali suaugusiųjų švietėjų bei mokytojų apklausa. Šios apklausos duomenis ir pasisakiusiųjų nuomonės parodė, kad žmonės domisi pilietiškumo ugdymu ir pilietiškos visuomenės kūrimu ir jiems svarbu:

- *Kaip tampama geru piliečiu? Kas yra geras pilietis?*
- *Koks pilietiškumo ir moralumo santykis?*
- *Ar pilietiškumas yra civilizacijos išugdytas dalykas?*
- *Kiek piliečiui svarbus pilietinės atsakomybės jausmas?*
- *Ar Lietuvos visuomenė yra pilietinė visuomenė?*
- *Kokie yra žmogiškumo ir pilietiškumo bei patriotiškumo sąvokų tapatumai ir skirtumai?*
- *Koks NVO indėlis pilietiškumo ugdyme?*

Bendraujant su Šiaulių nevyriausybinų organizacijų konfederacijos vadovu aiškintasi, kodėl nevyriausybinių organizacijos, aktyviai dalyvaujančios, praktiškai skatindamos bendruomenės pilietiškumą ir pačios būdamos gyvas pilietiškumo pavyzdys, neatsiliepė į kreipimąsi. Paaškęjo, kad nevyriausybinių organizacijų lyderiai skundžiasi ypatingu užimtumu ar dažnai kukliai vertina savo indėlį į praktinį pilietiškumo ugdymą regione.

Svarbiausios Nevyriausybinių organizacijų Šiaulių regione pilietinių iniciatyvų kryptys:

- Skurdo mažinimas;
- Besimokančio ar baigusio mokslus jaunimo įdarbinimo galimybių plėtotė;
- Socialinės integracijos projektai;
- Nevyriausybinių organizacijų narių mokymai, švietimas.

Bendravimas su kitų institucijų, į kurias buvo kreiptasi laišku, darbuotojais parodė, jog bendruomenės nariai skundžiasi informacijos stoka apie galimybę dalyvauti įvairiose organizacijose, kurios realiai gali keisti ir tobulinti bendruomenės gyvenimo kokybę. Ypač svarbu būtų įtraukti į visuomeninę veiklą asmenis, stokojančius asmeninės iniciatyvos ir galinčius prisidėti prie bendruomenės gyvenimo kokybės gerinimo. Pasyvumo priežastys nurodomos kelios: žemas atlyginimų lygis ir su tuo susijęs didesnis aktyvių ir darbingų žmonių, dirbančių maksimaliais krūviais,

užimtumas; „tarybinio“ gyvenimo patirtį turinčių žmonių įprotis laukti direktyvų ir nurodymų iš valdžios institucijų; menki lyderystės įgūdžiai ir vadybos žinių stoka.

Pastebėtina, kad Šiauliuose iš viso nėra Pilietinės visuomenės instituto padalinio, o apskrityje esantys padaliniai neaktyvūs, neiniciatyvūs. Instituto programa CIVITAS, vykdoma mūsų regione, galėtų prisidėti prie domėjimosi demokratija, valstybės valdymu, aktyvios pilietinės visuomenės kūrimo, pilietinių iniciatyvų plėtojimo.

Utenos apskrityje pilietiniam ugdymui plėtoti pasitelkiamos bendruomenių iniciatyvos, kurias dažnai skatina bibliotekos ir informaciniai centrai: tai partnerystės plėtojimas tarp įvairių miesto ir seniūnijų suaugusiųjų švietimo organizacijų, kurį skatina švietimo centrai, bibliotekos; pilietiškumo ugdymas jau pradedamas ir įvairiose vaikų ugdymo įstaigose, nevyriausybinėse organizacijose dirbant su rizikos grupių vaikais tiek mieste, tiek seniūnijose.

Panašių projektų vertinimo konkursui pateikimą reiktų skatinti asmeniškai, kalbant su projektų vykdytojais, nes informacija, pateikta el. paštu - tik paprastas pranešimas be konkretaus grįžtamojo ryšio. Suaugusiųjų švietėjams reikia žodinio paraginimo, palaikymo.

Pilietiškumo ugdymą Utenos regiono suaugusiųjų mokymo ir švietimo organizacijos plėtoja sprendamos įvairias bendruomenių problemas:

- kompiuterinio raštingumo ir informavimo,
- kartų sugyvenimo,
- iniciatyvų skatinimo,
- neįgaliųjų įtraukimo į visuomeninę veiklą,
- vaikų ugdymo.

Pagrindinės pilietiškumo ugdymo tendencijos:

1. Bendruomenių sutelkimas problemų sprendimui.
2. Informacinio raštingumo, padedančio piliečiui naudotis informacija, ugdymas.
3. Partnerystės stiprinimas tarp suaugusiųjų švietimo, nevyriausybinių organizacijų ir bendruomenių.
4. Pilietiškumo ugdymas įvairaus „čia ir dabar“ dalijantis gerąja patirtimi, bendraujant.

Utenos apskrities suaugusiųjų švietimo informavimo centro vadovės nuomone, Utenos regiono suaugusiųjų švietimo organizacijų partnerystės ir informacijos sklaidos tinkles stiprėtų parengus ir įgyvendinus Informacinės sistemos apie suaugusiųjų mokymo/si galimybes projektą.

Regioninių Savaitės koordinatorių apžvalgos pateikiamos priede Nr.3.

Išvados

Pirmoji tokio pobūdžio apklausa buvo sėkminga. Ji parodė, kad pilietinio ugdymo projektų ir iniciatyvų Lietuvoje yra, ir jie prisideda prie visuomeninio aktyvumo stiprinimo.

Nemaža dalis tokius projektus vykdančių asmenų mano, kad jų veikla nėra niekuo ypatinga ir nemato reikalo apie tai kalbėti ar pasakoti.

Pagrindiniai pilietinio ugdymo organizatoriai yra nevyriausybinių organizacijos, švietimo bei mokslo institucijos (suaugusiųjų mokymo centrai, mokyklos, universitetai), bendruomenės.

Visuomenės nariai stokoja informacijos apie galimybę dalyvauti įvairiose organizacijose, struktūrose, judėjimuose; nemoka ieškoti tokios informacijos arba ja pasinaudoti.

Kviečiant dalyvauti panašiuose konkursuose tikslinga informaciją išplatinti kaip galima anksčiau ir nesitenkinti vien tik informavimu žiniasklaidoje, internete, laiškais; būtina asmeniškai paskatinti tinkamas institucijas pristatyti savo patirtį kitiems bendruomenės nariams.